

Dr hab. Anna Karpińska, prof. UwB
Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Nauk o Edukacji
Zakład Dydaktyki Ogólnej

RECENZJA HABILITACYJNA

Ocena

dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego

Pani dr Joanny Barbary Aksman

w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

na podstawie głównego osiągnięcia naukowego zatytułowanego:

Kształtowanie umiejętności życiowych uczniów i uczennic klas początkowych w toku innowacyjnych warsztatów plastycznych „Nauka - Sztuka - Edukacja” realizowanych w paradygmacie dydaktyki konstruktywistyczno-interpretatywnym - na przykładzie badań eksperymentalnych, w ciągłości ich trwania (badania longitudinalne w latach 2013-2023) - na fundamencie teorii holistycznej edukacji zdrowotnej w ujęciu pedagogiki i psychologii pozytywnej

Opinia recenzenta powołanego przez Radę Naukową Dyscypliny Psychologia, Pedagogika i Nauki o Rodzinie Federacji Naukowej Uniwersytetu VIZJA w skład Komisji Habilitacyjnej na mocy Uchwały nr PPR-03.00.00-16042026, została przygotowana stosownie do obowiązujących przepisów, a w szczególności:

- 1) ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2024 poz. 1571 z późn. zm.)”;
- 2) Zasad postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w Federacji Naukowej Uniwersytet VIZJA”.

1. Informacje ogólne o kandydatce do stopnia naukowego

Pani **dr Joanna Barbara Aksman** ukończyła studia jednolite magisterskie na kierunku pedagogika w zakresie nauczania początkowego i uzyskała tytuł zawodowy **magistra** na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w Instytucie Pedagogiki w **1996** roku na podstawie pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Łukawskiej: *Miejsce i rola telewizji w strukturze czasu wolnego dzieci klas młodszych*.

Po 10.ciu latach uzyskała stopień naukowy **doktora** nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki nadany przez Radę Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego

w Krakowie w dn.14.12.2006r. na podstawie rozprawy doktorskiej: *Programy telewizyjne o sztuce w procesie wychowania estetycznego w szkole podstawowej - stan obecny na przykładzie telewizji krakowskiej*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Samka; recenzentami byli: dr hab. Joanna Danilewska, prof. UJ i prof. dr hab. Henryk Depta.

Od października 1996r. do października 2006r., była doktorantką w Zakładzie Wychowania przez Sztukę Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie prowadząc zajęcia na kierunkach pedagogicznych w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Od lipca 2007r. do chwili obecnej pracuje w Uniwersytecie Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie, w Instytucie Pedagogiki, na stanowisku adiunkta, a od lutego 2023r. profesora uczelni. W uniwersytecie pełni liczne funkcje: jest kierownikiem Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej, na Wydziale Nauk Społecznych i Filologii, (wcześniej Wydział Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych); od 2008r. do 2025r. była prodziekanem Wydziału Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych UAFM; od maja 2025r. jest kierownikiem studiów pedagogicznych na Wydziale Nauk Społecznych i Filologii UAFM.

Przyglądając się genezie zainteresowań badawczych Habilitantki oraz drodze wiodącej do podjęcia badań prezentowanych jako główne osiągnięcie naukowe warto podkreślić: 1) wierność problematyce - wychowanie estetyczne, 2) konsekwentne wzbogacanie tematyki badawczej (od programów telewizyjnych, przez dydaktykę twórczości, pracę z uczniem zdolnym plastycznie w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, inkluzję w edukacji, diagnostykę pedagogiczną, pedagogiczne aspekty pracy z dziećmi zdolnymi i uzdolnionymi, po innowacje w metodyce edukacji wczesnoszkolnej i edukację medialną w szczególności w odniesieniu do dzieci w młodszym wieku szkolnym), 3) widoczne wzbogacanie warsztatu badawczego (dojrzałość metodologiczna) - od stosowania strategii badań ilościowych zgodnie z przyjętą analityczno-empiryczną orientacją metodologiczną w badaniach pedagogicznych do strategii badań jakościowych zgodnie z przyjętą orientacją humanistyczną.

2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego wskazanego przez Habilitantkę na tle ogólnej opinii o Jej dorobku naukowym po uzyskaniu stopnia doktora

Jako główne osiągnięcie naukowe Habilitantka wskazuje cykl czterech publikacji (monografii autorskiej i 3 artykułów autorskich), które stanowią całość i opisują prowadzone badania na przestrzeni lat 2013-2023:

Tytuł cyklu:

Kształtowanie umiejętności życiowych uczniów i uczennic klas początkowych w toku innowacyjnych warsztatów plastycznych „Nauka - Sztuka - Edukacja” realizowanych w paradygmacie dydaktyki konstruktywistyczno-interpretatywnym - na przykładzie badań eksperymentalnych, w ciągłości ich trwania (badania longitudinalne w latach 2013-2023) - na fundamencie teorii holistycznej edukacji zdrowotnej w ujęciu pedagogiki i psychologii pozytywnej.

Tytuł cyklu jest bardzo zawiły, sformułowany w postaci zdania wielokrotnie złożonego. Rozumiem po części intencję Habilitantki, która chciała w tytule zawrzeć wszystko, by wybrzmiało i naukowo, i oryginalnie, i na wskroś nowocześnie, zgodnie z najnowszymi trendami (stąd ten paradygmat konstruktywistyczno-interpretatywny, i ujęcie interdyscyplinarne, i badania longitudinalne). Ale tak rozbudowany tytuł cyklu publikacji nie brzmi dobrze. Często „Lepsze jest wrogiem dobrego”, co oznacza, że nadmierne ulepszanie - w tym przypadku rozbudowywanie, może przynieść więcej szkody niż pożytku i wprowadzać niepotrzebne aberracje.

Całość podjętych działań naukowych mieści się w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika a w niej w pedagogice wczesnoszkolnej.

Niezaprzeczalną wartością prezentowanego przez Habilitantkę osiągnięcia naukowego jest zastosowana przez nią - niezwykle cenna w pedagogice i nieczęsto stosowana w pracach awansowych z uwagi na swoją złożoność i czasochłonność, metoda badania naukowego w postaci eksperymentu pedagogicznego. Ten trwający trzy lata (2015-2018) eksperyment pedagogiczny realizowany w szkołach Polski południowej, polegał na wdrożeniu do edukacji szkoły podstawowej klas I-III innowacyjnego programu edukacji plastycznej - modelu Nauka -Sztuka-Edukacja, powstałego na bazie międzynarodowych doświadczeń ze Słowacji, Słowenii i Ukrainy. Stworzony wskutek tych prac innowacyjny konspekt warsztatów plastycznych dla dzieci wykorzystuje założenia pedagogiki pozytywnej i psychologii szczęścia - afirmację i wizualizację.

Z mojej perspektywy szczególnie interesującym elementem wspomnianego cyklu jest monografia autorska: **J. Aksman, *Kształtowanie umiejętności życiowych uczniów klas początkowych w toku innowacyjnych warsztatów plastycznych Nauka - Sztuka - Edukacja - na przykładzie badań eksperymentalnych*, Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, Kraków 2021, s. 1-326, recenzenci: prof. dr hab. Stanisław Palka, dr hab. Małgorzata Kuśpit, prof. UMCS.**

O oryginalności monografii świadczy warstwa wizualna prowadzonych badań w postaci czterech filmów edukacyjnych i reportażu fotograficznego o przebiegu eksperymentu.

Są to filmy metodyczne, instruktażowe dla nauczycieli o realizacji modelu NSE (Nauka - Sztuka - Edukacja) w klasach I, II i III. Zawierają innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Pragnę podkreślić, że tytuł monografii wpisuje się w problematykę pedagogiki wczesnoszkolnej i mieści się w dziedzinie nauk społecznych. Posiada potencjał oryginalności i interdyscyplinarności oraz dobrze określony zakres i charakter pracy.

Zastanawiam się, dlaczego publikacje budujące model Nauka-Sztuka-Edukacja: (monografia opisująca stworzony na bazie międzynarodowych doświadczeń teoretyczny model NSE pod redakcją naukową J.Aksman, raport z badań 2013r., trzy podręczniki do realizacji zajęć: w klasie pierwszej, w klasie drugiej, w klasie trzeciej wraz z płytami z materiałami dla nauczycieli CD) nie zostały włączone do cyklu jako osiągnięcie naukowe.

Teoretyczne założenia modelu NSE -bardzo czytelnie przedstawione w autoreferacie w postaci schematu - świadczą o rozległej, interdyscyplinarnej wiedzy Habilitantki z różnych dziedzin: pedagogiki, psychologii, socjologii. Autorka wykorzystała, m.in. teorię twórczości rysunkowej dzieci Stefana Szumana; psychologiczną koncepcję rozwoju twórczości plastycznej dzieci Stanisława Popka; koncepcję Petera Aggletona kształtowania umiejętności życiowych; teorię konstruowania autorskich programów kształcenia stymulujących i wspierających rozwój uczniów we współczesnej edukacji Janusza Gniteckiego. Ponadto teorie zastosowane w badaniach własnych Habilitantki pochodzą z założeń edukacji zdrowotnej, a są to: holistyczny model zdrowia (zdrowie psychiczne, społeczne, emocjonalne).

Z narracji Autorki dowiedziałam się, że model NSE kształtując umiejętności życiowe dzieci, zauważalnie oddziaływał nie tylko na dzieci plastycznie uzdolnione, ale także na dzieci wymagające działań włączających, inkluzyjnych. To stwierdzenie zatrzymało moją uwagę z racji moich naukowych zainteresowań niepowodzeniami szkolnymi, uczniami trudnymi, w tym ze SPE. Podczas kolokwium habilitacyjnego poproszę o rozwinięcie tego wątku.

Z zestawu umiejętności życiowych (to te umiejętności, które „umożliwiają człowiekowi pozytywne zachowania przystosowawcze, dzięki którym skutecznie radzi sobie z zadaniami (wymaganiami) i wyzwaniem codziennego życia”) zaprezentowanych przez Petera Aggletona do badań wybrano następujące grupy umiejętności: umiejętności interpersonalne, umiejętności do budowania samoświadomości, umiejętności do podejmowania decyzji, umiejętności radzenia sobie i kierowania stresem. Umiejętności te stały się kluczowym ogniwem w założeniach modelu NSE a skierowane są do najmłodszych odbiorców - dzieci w młodszym wieku szkolnym. Czyżby kształtowania tych umiejętności brak było w systematycznie prowadzonych zajęciach dla dzieci we współczesnej szkole?

Autorka słusznie dostrzega silną potrzebę kształtowania umiejętności życiowych już od najmłodszych lat, aby zapobiegać problemom związanym ze zdrowiem psychicznym młodego pokolenia. Wydaje się - pisze w autoreferacie - że „w kształtowaniu tych umiejętności widzimy współcześnie swoisty falochron profilaktyczny mogący zapobiegać przyszłym możliwym problemom, które dotyczą współcześnie coraz młodsze dzieci i młodzież” (s.12). To bardzo ważna konstatacja w dobie narastającego kryzysu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

Jako dydaktyk, połączenie kształtowania umiejętności życiowych z działaniami w zakresie plastyki/wychowania plastycznego odczytuję jako niezwykle cenne, gdyż coraz częściej marginalizuje się metody kształcenia oparte na uczeniu się przez przeżywanie, wyzwalające aktywność emocjonalno-artystyczną, tj. metody waloryzacyjne w stosunku do metod podających, bazujących na aktywności poznawczej typu reproduktywnego i uczeniu się przez przyswajanie. Ponadto w okresie wczesnoszkolnym rozwój rysunkowy przebiega równolegle z rozwojem językowym dziecka i także w sposób zauważalny może wspierać naukę pisania. Autorka dodaje, że „Kształtowanie umiejętności życiowych dzieci wraz z kształtowaniem ich umiejętności plastycznych odbywa się w komfortowej dla dzieci scenerii warsztatów plastycznych niosących radość, twórczość i zabawę” (s.12).

Podsumowując, wysoko oceniam pierwszą część pracy. Zawarto w niej kluczowe zagadnienia wprowadzające w problematykę badań własnych oraz zostały wyjaśnione najważniejsze kategorie/zmienne, które analizowane są w części empirycznej. Trafnie zostały dobrane źródła naukowe oraz właściwie wykorzystane. Nie mam wątpliwości co do posiadanej wiedzy Habilitantki i pogłębionych kompetencji posługiwania się różnymi ujęciami teoretycznymi oraz uwzględniania ich odmienności. Autorka konsekwentnie definiuje i analizuje opisywane zagadnienia w sposób interdyscyplinarny, co pozwala potwierdzić ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie samodzielności naukowej.

Drugą część monografii autorskiej stanowi przedstawienie metodologicznych podstaw badań. Zaprezentowano w niej cele, przedmiot badań, problemy i hipotezy badawcze. Opisano zmienne i wskaźniki badań, przyjęto metodę badań oraz próbę badawczą i teren badań. Na koniec przedstawiono chronologię procedury badawczej oraz sposób analizy badań. W projekcie badań uwzględnione zostały zatem podstawowe składniki procesu badawczego. Wszystkie kategorie pojęciowe warsztatu metodologicznego, zostały opracowane zgodnie z wymaganiami badań pedagogicznych, zaprezentowane w sposób kompetentny, świadczący o umiejętnościach warsztatowych w prowadzeniu badań empirycznych.

Głównym celem badań było ukazanie wpływu trzyletniej realizacji modelu *Nauka - Sztuka - Edukacja* na kształtowanie wybranych umiejętności życiowych dzieci w młodszym

wieku szkolnym. Z celu głównego wynikały następujące cele szczegółowe: określenie ukształtowanych przez model NSE **umiejętności interpersonalnych, umiejętności dla budowania samoświadomości, umiejętności podejmowania decyzji, umiejętności radzenia sobie i kierowania stresem** u dzieci w grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi oraz **określenie korelacji** pomiędzy zmiennymi: **samoocena a relacje interpersonalne, nadzieja a skuteczność, samoocena a współpraca, współpraca a postawa twórcza w grupach eksperymentalnych.**

Cel praktyczny to ukazanie przydatności modelu NSE w edukacji szkolnej dzieci w wieku wczesnoszkolnym w kształtowaniu określonych w badaniach zmiennych (umiejętności życiowych).

Badania prowadzone były **metodą eksperymentu**. Były to badania podłużne, trwały trzy lata w kalendarzu szkolnym, w 12 szkołach podstawowych, w latach 2015, 2016, 2017 i 2018.

Nauczyciele realizowali model NSE w oparciu o powstające sukcesywnie podręczniki do edukacji plastycznej dla klasy I, II i III wraz z materiałami metodycznymi opracowanymi na płytach CD.

Technika eksperymentu wykorzystana w badaniu to **technika grup równoległych** - grupa eksperymentalna i grupa kontrolna.

Badania psychometryczne dokonane były testami diagnostycznymi.

Problem główny i problemy szczegółowe podjętych badań przedstawiają się następująco.

Problem główny to pytanie: W jaki sposób trzyletnia realizacja modelu Nauka - Sztuka - Edukacja wpływa na kształtowanie umiejętności życiowych dzieci w młodszym wieku szkolnym, w grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi prowadzonego eksperymentu pedagogicznego?

Problemy szczegółowe (pytania badawcze) dotyczyły następujących kwestii:

1. Jak model NSE wpłynął na ukształtowanie umiejętności interpersonalnych u dzieci w badanych grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi?
2. Jak model NSE wpłynął na ukształtowanie umiejętności dla budowania samoświadomości dzieci w badanych grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi?
3. Jak model NSE wpłynął na umiejętności podejmowania decyzji u dzieci w badanych grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi?
4. Jak model NSE wpłynął na umiejętności radzenia sobie z sytuacją trudną i kierowania stresem u dzieci w badanych grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi?

5. Jakie są związki pomiędzy zmiennymi: samoocena a relacje interpersonalne, nadzieja a skuteczność, samoocena a współpraca, współpraca a postawa twórcza w grupach eksperymentalnych?

Stwierdzam, że problemy badawcze są oryginalne i cechują je duże walory aplikacyjne.

Zmienną niezależną w prowadzonym eksperymencie pedagogicznym uczyniono **innowacyjne warsztaty plastyczne**. Innowacyjność warsztatów polega na włączeniu w trakcie ich realizacji działań dydaktycznych uaktywniających umiejętności życiowe dzieci: umiejętności interpersonalnych, budowania samoświadomości, podejmowania decyzji oraz radzenia sobie i kierowania stresem. Innowacyjność scenariuszy warsztatów plastycznych polega zatem na włączeniu w działania dydaktyczne ćwiczeń kształtujących umiejętności życiowe.

Grupa badawcza to 12 nauczycieli realizujących model NSE w 12 szkołach podstawowych oraz dzieci z wybranych do badań trzech szkół (łącznie 111 dzieci, 58 dzieci z klas kontrolnych, 53 dzieci z grupy eksperymentalnej) Kraków-Olkusz-Słupnice. Wybór szkół do zaplanowanego eksperymentu pedagogicznego określić należy jako celowo-losowy. Podczas kolokwium habilitacyjnego poproszę o wyjaśnienie na czym polegał celowo-losowy wybór szkół - terenu badań.

W klasach eksperymentalnych realizowano wszystkie innowacyjne konspekty warsztatów plastycznych (z całą klasą szkolną czy tylko z uczniami uzdolnionymi plastycznie - pierwotnie taki był zamysł modelu NSE) zawarte w opisanych powyżej podręcznikach, natomiast w klasach kontrolnych realizowano podstawowe założenia obowiązującej podstawy programowej.

W części analitycznej monografii przedstawiono wyniki badań w odwołaniu do przyjętych wcześniej problemów szczegółowych. Ukazano wpływ realizacji innowacyjnego modelu edukacji plastycznej Nauka - Sztuka - Edukacja na kształtowanie umiejętności życiowych dzieci w klasach I-III. Wykorzystano zaawansowaną statystykę (do porównań międzygrupowych wykorzystano liniowe modele mieszane, testy t-Studenta, a także testy nieparametryczne Manna-Whitneya i Friedmana, natomiast do pomiaru siły związku między zmiennymi użyto współczynnika korelacji Spearmana). Wyniki przedstawiono w formie opisowej i tabelarycznej ujmującej wnioski z całości badań. Warto podkreślić, że Autorka bardzo swobodnie porusza się po poszczególnych zagadnieniach, wykazując duży potencjał intelektualny w zakresie konstruowania dyskursu naukowego, a przede wszystkim rozwiązywania problemów badawczych i prowadzenia narracji.

Potwierdziły się wszystkie hipotezy badawcze dotyczące pozytywnego wpływu modelu NSE na kształtowanie się umiejętności życiowych dzieci, a sposób ich weryfikacji świadczy o wysokich kompetencjach metodologicznych Habilitantki (s. 15-16).

Mimo pozytywnej weryfikacji założeń badawczych, zapewne były takie sytuacje, które Habilitantkę zaskoczyły w trzyletniej procedurze badawczej, a być może i niektóre wyniki badań wprowadziły w konsternację? Liczę na refleksję w tym obszarze podczas kolokwium habilitacyjnego.

Uznanie budzi niezwykle przejrzyste przedstawienie wniosków z badań eksperymentalnych (z uwzględnieniem cezur czasowych) w tabeli zamieszczonej w autoreferacie (por.s.18) i w monografii - s. 140 (choć mam zastrzeżenia do strony formalnej; osobiście nie lubię operowania symbolem „nr”, no i tytuł tabeli (raczej schematu) jest zawyły i niejasny z racji użycia dwukrotnie słowa „obraz”; źródło tabeli lub innej grafiki zwyczajowo umieszcza się pod grafiką).

Najbardziej frapujące badacza wyniki dotyczyły **wypracowywania umiejętności podejmowania decyzji u dzieci.**

Podczas kolokwium habilitacyjnego, chętnie dowiem się, jakie są Pani rekomendacje dotyczące kształtowania umiejętności życiowych w praktyce edukacyjnej z wykorzystaniem opracowanego przez Panią rozwiązania metodycznego w postaci modelu NSE?

Na szczególną uwagę i docenienie zasługuje tzw. obrazowa część monografii ukazująca kształtowanie się umiejętności życiowych dzieci w postaci reportażu fotograficznego przebiegu trzech lat trwania eksperymentu w czterech odsłonach:

- wybranych prac plastycznych dzieci,
- obrazu pracy indywidualnej kształtującej umiejętności podejmowania decyzji i kształtowania własnej kreatywności,
- obrazu pracy w grupach uczącej radzenia sobie i kierowania stresem oraz
- obrazu kształtowania umiejętności interpersonalnych na warsztatach plastycznych w niezbędnej ich części - afirmacji.

To jakże nieoczywista, świadcząca o oryginalności i niepowtarzalności monografii część książki.

Podobnie, na szczególną uwagę i docenienie zasługuje swoista „dokumentacja” /instrumentarium eksperymentu zawarta w Aneksie w postaci schematu struktury modelu NSE, trzyletniego programu i planu innowacyjnych zajęć plastycznych dla dzieci w edukacji wczesnoszkolnej, przykładowego scenariusza zajęć warsztatowych obrazującego zmienne

niezależne wprowadzane przez trzy lata trwania eksperymentu oraz wykorzystanych w badaniach testów diagnostycznych.

Mogę jednoznacznie stwierdzić, iż zagadnienia postawione przez dr Joannę Aksman w Jej autorskiej monografii uznaję za niezwykle wartościowy problem naukowy. Nie mam też - po przeanalizowaniu przedstawionych wyników badań - wątpliwości, że rozwiązania problemów przedstawionych przez Habilitantkę są całkowicie samodzielne, oryginalne oraz merytorycznie i metodologicznie poprawne. A zatem mam podstawy do uznania, iż przedłożona mi do oceny monografia dr Joanny Aksman dowodzi wysokiego poziomu ogólnej wiedzy teoretycznej i metodologicznej Habilitantki w interesującym Ją obszarze nauk pedagogicznych.

Praca stanowi zamkniętą całość, ukazującą poprawność warsztatową i merytoryczną Autorki, układ jest logiczny i komplementarny. Tekst spełnia wymogi dotyczące kompetencji pisarstwa naukowego. Autorka pracy wykazuje zarówno umiejętność podejścia analitycznego, jak i podejścia syntezującego w doborze i interpretacji treści badawczych. Stosuje ponadto zróżnicowane formy ujęcia treści, zwłaszcza uzyskanych wyników badań, w postaci tabel, wykresów, rysunków i schematów, a także poprawne prezentacje obliczeń statystycznych. Doceniam osobiste zaangażowanie Autorki i podjęty trud badawczy, umiejętność analizy i interpretacji obszernego materiału empirycznego oraz obiektywizm i rzetelność w prezentowaniu zgromadzonych danych.

Pragnę podkreślić, iż, Autorka nie spoczęła na przysłowiowych laurach po wydaniu przedmiotowej monografii, w której przedstawiła w sposób niezwykle rzetelny wyniki badań ilościowych. Jej ciekawość poznawcza i dociekliwość godna miana samodzielnego pracownika naukowego zaowocowała sprawdzeniem, jakie umiejętności życiowe ukształtowane wskutek działań edukacyjnych realizowanych według założeń modelu NSE są widoczne w ostatnim etapie szkoły podstawowej (klasa VIII) w jednej z grup eksperymentalnych - czy zostały utrzymane, a jeśli tak, to na jakim poziomie. Mowa o **artykule zamykającym cykl**, stanowiącym podsumowanie longitudinalnych badań nad efektywnością modelu NSE w kształtowaniu umiejętności życiowych dzieci, zawierającym opis badań przeprowadzonych w roku 2023, wśród grupy dzieci, uczestników eksperymentu NSE u progu wyjścia ze szkoły podstawowej (w klasie ósmej) obrazującym ciągłość trwania ukształtowanych w młodszym wieku szkolnym umiejętności życiowych, porównanie z badaniami tej grupy z roku 2015-2018 przedstawionymi w monografii autorskiej. Por. **J. Aksman, *Ciągłość trwania umiejętności życiowych dzieci - uczestników innowacyjnych warsztatów Nauka - Sztuka - Edukacja (badania longitudinalne 2013-2023)*, „Roczniki Pedagogiczne” 2024, t. 16(52), nr 1, s. 49-66.**

Ponadto Habilitantka przygotowała **2 artykuły autorskie, których celem było uzupełnienie badań ilościowych** prezentowanych w monografii autorskiej, **przedstawiające wyniki badań jakościowych**, towarzyszące badaniom eksperymentalnym. W ten sposób zgodnie z trendami metodologicznymi, badania ilościowe zostały uzupełnione/zilustrowane badaniami jakościowymi. I tak powstał cykl artykułów naukowych, które Habilitantka przedstawia jako znaczące osiągnięcie naukowe.

Na podkreślenie zasługuje zatem wzbogacenie ilościowego instrumentarium badawczego o podejście jakościowe i posłużenie się techniką ankiety do nauczycieli (12 nauczycieli prowadzących eksperyment) oraz wypracowania pisemnego dla dzieci wraz z samoportretem (jedna z klas eksperymentalnych -26 dzieci). Por. artykuł **J. Aksman, *Affirmation in education - innovative solutions in providing classes for children at early school education - statement of experimental - longitudinal research* (Afirmacja w dydaktyce - innowacyjne rozwiązanie w prowadzeniu zajęć dla dzieci w edukacji wczesnoszkolnej - komunikat z badań eksperymentalnych - longitudinalnych), „Humanitas Pedagogy and Psychology”, pp. 57-72 ISSN: 2956-3992 Statement on research results Received on: 4.07.2022 Review date: 18.10.2022 Publication date: 31.12.2022**, w którym przedstawiono opisy autoportretów dzieci oraz ich wypowiedzi dotyczące afirmacji, pochodzące z krótkich wypracowań trzecioklasistów. To cenne odniesienie do zmiennej samoświadomości oraz nadzieja pozytywna.

Z kolei drugi **artykuł naukowy** zawiera opis badań jakościowych towarzyszących metodzie eksperymentu, prowadzonych technikami: obserwacja nauczycielska i opis wniosków nauczycieli, opis wniosków z autorskiego testu projekcyjnego skierowanego do dzieci „Moje mocne i słabe strony” w odniesieniu do zmiennej umiejętności do budowania samoświadomości u dzieci (2023r.). Por. **J. Aksman, *Kształtowanie umiejętności do budowania samoświadomości u dzieci zdolnych plastycznie - uczestników projektu Nauka - Sztuka - Edukacja (porównanie badań ilościowych i jakościowych)* „Państwo i Społeczeństwo” 2023, nr 2, s. 139-161.**

3. Ocena dorobku naukowego według wybranych kryteriów oceny osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki

Bibliometryczne wskaźniki dokonań naukowych dr Joanny Aksman kształtują się następująco:

- suma punktów na podstawie analizy bibliometrycznej uwzględniająca punktację MNiSW wynosi: **1011 pkt** (bez filmów) ;
- wskaźnik cytowań na podstawie bazy Google Scholar wynosi: 80;

- w tym autocytowania: 22
- H-indeks: 5
- - i10- indeks 1
- liczba publikacji: 96; w tym:
 - przed obroną doktorską: 20 publikacji
 - po obronie doktorskiej: 76 publikacji (w tym 2 monografie, 18 redakcji naukowych monografii, 48 artykułów naukowych (w tym 16 w czasopismach polskich i zagranicznych), 8 filmów dydaktycznych - Słowenia, Słowacja, Ukraina, Polska - współtworzenie scenariusza i konsultacja pedagogiczna)

W wykazie monografii naukowych jedna jest monografią autorską (2021), jedna wieloautorską (2015).

Według ustaleń Habilitantki zawartych w jej autoreferacie (s. 22) własne analizy cytowalności przeprowadzone na podstawie dostępnych źródeł wskazują, iż jej prace były cytowane w 40 publikacjach innych autorów.

Reasumując, ilościowy aspekt dorobku publikacyjnego Habilitantki uważam za wystarczający, a nawet znaczny, biorąc pod uwagę autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacje naukowe w czasopismach znajdujących się w bazie ICR lub na liście ERIH. redakcję i współredakcję prac zbiorowych, rozdziały w książkach, raporty z badań. Stronę jakościową publikacji wskazanych do oceny przedstawiłam wyżej- we wcześniejszej części recenzji.

Dr Joanna Aksman po doktoracie brała aktywny udział w 57 konferencjach krajowych i 24 konferencjach międzynarodowych. W swoim autoreferacie przywołuje 44 konferencje krajowe i 21 konferencji międzynarodowych z wygłoszonymi referatami. Niektórych z nich była współorganizatorką, brała udział w dyskusjach panelowych, na wielu z nich wygłaszała wykłady oraz prezentowała referaty. Konferencje, w których uczestniczyła Habilitantka posiadały zarówno naukowy, jak też metodyczny charakter. Tematycznie w większości związane były z obszarem zainteresowań Kandydatki.

4. Ocena aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni

Jednym z warunków koniecznych do spełnienia w procedurze ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego zgodnie z dokumentem „Zasady postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w Federacji Naukowej Uniwersytet

VIZJA” (&4, pkt.2) jest „wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Habilitantka spełnia to kryterium z nawiązką, bowiem:

1) prowadziła badania w różnych instytucjach, m.in.:

- badania w wielu galeriach sztuki współczesnej w Krakowie przy okazji realizacji autorskiego programu „Dzieci w Galerii” - zajęcia z edukacji o sztuce współczesnej (w Galeria Zderzak, Galeria Bronisława Chromego, Galeria Starmach, Galeria Artemis, Galeria Krypta u Pijarów, Galeria ZPAP Sukiennice) - w latach 11.1999r. - 11.2003r. Ich pokłosiem były 4 artykuły współautorskie.
- badania i współpraca z Fundacją Uniwersytet Dzieci (m.in. uczestnictwo metodyków Fundacji w zajęciach ze studentami, tworzenie innowacyjnych scenariuszy pod opieką merytoryczną Autorki, przez studentów kierunków pedagogicznych, oraz badania - analiza metod, którymi posługuje się w pracy z dziećmi na uczelniach polskich Uniwersytet Dzieci. Pokłosie - artykuł autorski (2026)
- badania i współpraca z Polskim Stowarzyszeniem Wychowania Pozaszkolnego im. Aleksandra Kamińskiego (badania prowadzone w latach 2012 - 2013 w ramach projektu Nauka - Sztuka - Edukacja) (m.in. stowarzyszenie podejmuje i wspiera rozwój zainteresowań, talentów i uzdolnień artystycznych, samorządność dzieci i młodzieży oraz poszukiwania optymalnych form współpracy międzynarodowej, służących integracji młodego pokolenia)
- badania prowadzono w licznych szkołach podstawowych z Krakowa, Wieliczki, Bochni, Olkusza, Oświęcimia, Jaworzna, Słupnic (w latach 2015 - 2023) (dotyczyły wpływu innowacyjnego modelu Nauka - Sztuka - Edukacja na kształtowanie umiejętności życiowych dzieci w młodszym wieku szkolnym. Łączyły się z licznymi i wieloletnimi kontaktami z dyrektorami i nauczycielami tych szkół. Ich pokłosiem: cykl 12 artykułów).

2) prowadziła badania w innych uczelniach, m.in.

- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie (badania dotyczące programów telewizyjnych dla dzieci, zaprezentowane w doktoracie; badania nad doświadczeniami medialnymi studentów kierunków pedagogicznych - kontynuowane obecnie, Pokłosiem 2 artykuły)

3) prowadziła badania w uczelniach zagranicznych

Prowadzenie badań porównawczych w **Słowenii, Słowacji i Ukrainie**, przygotowanie koncepcji wraz z zespołem i studentami, koordynacja badań międzynarodowych (lata 2012-2013). Pokłosiem - redakcja naukowa monografii: J. Aksman (red.), *Nauka - Sztuka - Edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*, Wydział Psychologii i Nauk Humanistycznych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2013, s. 1-392, oraz płyta DVD zawierająca trzy filmy obrazujące modele pracy z dzieckiem zdolnym plastycznie w Słowacji, Słowenii i Ukrainie, a także film obrazujący powstały na bazie tych doświadczeń nowy model polski NSE.

- Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu na Primorskem (Słowacja) - wizyta studyjna, 10-17 czerwca 2012
- Katedra Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Elementarnej i w Instytucie Nauki i Badań Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Elementarnej Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Katolickiego w Ružomberku (Słowacja) - koordynacja prac badawczych 20-26 lutego 2012
- Liceum dla utalentowanych uczniów klas starszych obwodu donieckiego przy Donieckim Uniwersytecie Narodowym (Ukraina) - koordynacja prac badawczych 19-26 kwietnia 2012
- Uniwersytet Mateja w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja)
(wymiana doświadczeń badawczych studentów i naukowców dotyczących zagadnień dziecka zdolnego we wczesnym dzieciństwie; realizacji w Polsce i na Słowacji modelu pracy z dzieckiem zdolnym plastycznie (lata 2014-2016). Pokłosie - artykuł naukowy)

Warto podkreślić, że **aktywność naukowa** Habilitantki na wielu polach, w różnych kręgach, instytucjach, uczelniach, także na arenie międzynarodowej (sąsiedzkiej) jest nie tylko istotna, ale i **imponująca**. Przejawia się w holistycznej współpracy z dyrektorami placówek kultury, kierownictwem uczelni, wspólnym tworzeniu pomysłów i wizji owego współdziałania, poszukiwaniu optymalnych form współpracy, koordynacji badań zespołowych, porównawczych, także międzynarodowych, tworzeniu projektów badawczych, wymianie doświadczeń studentów i naukowców dotyczących pracy z dzieckiem uzdolnionym plastycznie, prowadzeniu warsztatów, udziale w konferencjach. Bardzo wymiernym efektem

tej rozbudowanej, a równocześnie sprofilowanej aktywności naukowej Habilitantki są publikacje naukowe, będące pokłosiem Jej zaangażowania w prowadzone badania.

5. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego wiedzę oraz współpracy międzynarodowej po uzyskaniu stopnia naukowego doktora

Lista aktywności dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących wiedzę zamieszczona w autoreferacie jest imponująca. Zwrócę uwagę na wybrane te, które wydają się nieoczywiste z perspektywy pracy nauczyciela akademickiego, świadczące o oryginalności dorobku Habilitantki w tym obszarze.

Doktor Joanna Aksman realizowała **przedmioty** na 3 kierunkach studiów: pedagogika stosowana, pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, kryminologia i resocjalizacja. Były to przedmioty, takie jak: Media w edukacji, Praktyka wystąpień publicznych - warsztaty telewizyjne (przedmiot prowadzony w Studiu Telewizyjnym UAFM), Media i edukacja, Podstawy diagnozowania pedagogicznego dla nauczycieli, Edukacyjne zastosowanie mediów, Personalizacja procesu kształcenia nauczycieli z elementami tutoringu, Seminarium magisterskie, Podstawy dydaktyki nauczania zintegrowanego w przedszkolu i klasach I-III, Diagnostyka pedagogiczna. Miały one charakter autorski. Warto podkreślić prowadzenie indywidualnego tutoringu dla przyszłych nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej w Projekcie Nauczyciel 5.0 od 2019r., jak również zaangażowanie w tworzenie i recenzowanie programu praktyk na kierunkach: Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, Logopedia i pedagogika szkolna, Pedagogika stosowana.

Świadczy to o wysokich kompetencjach naukowych Habilitantki w tych zakresach ale także o dużych predyspozycjach dydaktycznych.

Ważnym osiągnięciem dydaktycznym, po części związanym z pełnieniem określonych funkcji administracyjnych w uczeni (W latach 2008-2025 **prodziekan Wydziału** Psychologii Pedagogiki i Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie, odpowiedzialna za kierunki pedagogiczne) było kierowanie pracami nad **uruchomieniem** (z powodzeniem) **nowych kierunków kształcenia:**

- kierunkiem: Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna od 2009r. jako studiów I i II stopnia ze ścieżkami: Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna z językiem angielskim, Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna z wychowaniem plastycznym, Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna z technologią informacyjną, a od 2019r. jako studiów pięcioletnich magisterskich z nowymi standardami kształcenia nauczycieli stworzonych według innowacyjnego projektu NCBiR w latach 2019-2023;

- kierunkiem: Pedagogika stosowana I stopień studiów: ze ścieżkami specjalnościowymi: Pedagogika resocjalizacyjna z elementami kryminologii, Psychopedagogika z elementami coachingu, kierunek został uruchomiony za zgodą MEiN w 2021r.;
- kierunkiem: Logopedia i pedagogika szkolna, Studia II stopnia z trzema ścieżkami: Nauczyciel Logopeda, Nauczyciel pedagog i logopeda, Zawód Logopeda, studia uruchomione od 2024 roku.
- współpraca z władzami Wydziału Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych UAFM nad prowadzeniem nowego kierunku studiów I i II stopnia: Kryminologia i Resocjalizacja,

Warto zauważyć także kierowanie wieloma edycjami **studiów podyplomowych** na Uniwersytecie Andrzeja Frycza Modrzewskiego: Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna.

Warto wyeksponować bardzo istotne osiągnięcie w dorobku dydaktyczno-organizacyjnym Habilitantki jaki jest stworzenie i złożenie wniosku do MEiN o II stopień studiów kierunek Pedagogika (2009-2025) w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Kandydatka bierze także aktywny udział w promowaniu młodej kadry. Wypromowała 123 prace licencjackie na kierunku pedagogika, 71 prac magisterskich na kierunku: pedagogika II stopień i pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, recenzowała około 30 prac licencjackich i magisterskich. Ponadto powierzono jej promotorstwo pomocnicze w przewodzie doktorskim.

Jak już wspomniałam, niektóre formy aktywności dydaktycznej Habilitantki wiążą się z Jej aktywnością organizacyjną na rzecz Wydziału i uczelni, bowiem Dr Joanna Aksman jest członkiem:

- Zespołu ds. Jakości Kształcenia Wydziału Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych UAFM (obecnie Wydziale Nauk Społecznych i Filologii) (rok 2012 i nadal).
- Podkomisji WNSiF UAFM ds. Hospitacji Zajęć Dydaktycznych (od 2024r. i nadal).
- Rady Programowej na kierunku Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna.
- Rady Wydziału Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych UAFM.
- Rady Dyscypliny Pedagogika w UAFM.
- Senackiej Komisji ds. Przewodów Doktorskich w UAFM.
- Koordynatorem Wydziałowego Zespołu ds. Ewaluacji na Wydziale Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych UAFM (obecnie Wydziale Nauk Społecznych

i Filologii) (rok 2012 do chwili obecnej) na kierunkach: Pedagogika przedszkola i wczesnoszkolna, Pedagogika stosowana, Logopedia i pedagogika szkolna

- Koordynatorem Zespołu ds. Oceny Tematów Prac Dyplomowych (pod kątem zgodności ich tematyki z kierunkiem studiów i dyscypliną) na kierunkach Pedagogika przedszkola i wczesnoszkolna, Pedagogika stosowana, Logopedia i pedagogika szkolna.
- Koordynatorem prac nad powstaniem trzech pracowni dydaktycznych wraz z innowacyjnym wyposażeniem do realizacji zajęć dydaktycznych dla studentów kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna: Pracowni Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej, Pracowni Metody Marii Montessori, Pracowni Multimediów i Autoskopii.
- Przewodniczącą Komisji Rekrutacyjnej na Wydziale Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych UAFM (obecnie Wydziale Nauk Społecznych i Filologii) (2012r. do chwili obecnej).

Równie imponująco prezentują się dokonania Kandydatki w zakresie działalności popularyzatorskiej wyszczególnione bardzo skrupulatnie na stronach 52-55 autoreferatu.

Jest autorką wielu publikacji popularyzatorskich, w których przybliża i stara się zaszczerpić szerszemu ogółowi odbiorców swoje naukowe pasje.

Jak sama podkreśla „Transfer wyników badań naukowych do edukacji jest od początku prowadzenia badań naukowych nieodzownym komponentem mojego zaangażowania zarówno w ramach pracy w UAFM, współpracy z kuratoriami oświaty, centrami metodycznymi kształcenia nauczycieli, dyrektorami przedszkoli i szkół czy IBE-PIB”. Rezultatami pracy teoretyczno-praktycznej Autorka chętnie dzieli się także, angażując się w warsztaty dla dzieci i młodzieży w Polsce.

Reasumując pragnę stwierdzić, iż wysoko oceniam zarówno aktywność naukową Kandydatki, jak również jej aktywność konferencyjną, organizacyjną i popularyzatorską w obszarze jej zainteresowań naukowych. Co szczególnie ważne, to fakt, iż podejmując się różnych form aktywności w różnych wymienionych powyżej sferach, wszystkie one korelowały z głównym nurtem jej dociekań naukowych związanych z pedagogiką zdolności i pracą z dzieckiem zdolnym.

Konkluzja

Oceniając cały dorobek naukowy oraz aktywność dydaktyczną i organizacyjną HABILITANTKI dostrzegam jego niewątpliwe atuty. Mocną stroną stanowi nie tylko zakres ilościowy, ale też jakościowy dorobku z uwzględnieniem głównego osiągnięcia naukowego

i pozostałych publikacji. Godna uznania jest działalność popularyzatorska Kandydatki, jej twórcze podejście do procesu kształcenia studentów (autorskie programy), udział w licznych projektach badawczych i wdrożeniowych. Jest to dorobek wartościowy, znaczący i ważny dla pedagogiki, który zasługuje na szersze upowszechnienie.

W ostatecznej konkluzji biorąc pod uwagę cały dorobek naukowy dr Joanny Aksman, ze szczególnym uwzględnieniem głównego osiągnięcia naukowego oraz jej aktywność i zaangażowanie na rzecz środowiska akademickiego, z pełnym przekonaniem wnioskuję o dopuszczenie Habilitantki do dalszych etapów postępowania w tym przewodzie. Stwierdzam, że **Jej osiągnięcia naukowe stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej pedagogika**. Habilitantka posiada w dorobku naukowym **wartościową monografię naukową** wydaną przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a Ustawy. Ponadto przedstawiła do oceny **interesujący cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych** opublikowanych w punktowanych czasopismach naukowych. Wykazuje się **istotną aktywnością naukową** realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w tym zagranicznej.

Stwierdzam tym samym, że wniosek dr Joanny Aksman o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika jest w pełni zasadny i odpowiada warunkom określonym w ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2024 poz. 1571 z późn. zm) oraz w *Zasadach postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w Federacji Naukowej Uniwersytet VIZJA*.

Dr hab. Anna Karpińska, prof. UwB

Białystok, dn. 24 czerwca 2026 roku